

I. Wstęp

Konieczność podejmowania działań zapobiegających przemocy w rodzinie wynika z ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), która określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy oraz zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób ją stosujących. Zgodnie z art. 6 pkt 2 ww. ustawy na gminie ciąży obowiązek tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie między innymi poprzez opracowanie i realizację gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie opracowany został na lata 2015-2018 a jego głównym celem jest dążenie do ograniczenia skali i skutków przemocy domowej na terenie Gminy Iłowo-Osada.

W Programie zawarto podstawowe informacje dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, istotne przy planowaniu działań w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy. Cele i zadania Programu, a także źródła jego finansowania zostały sformułowane na poziomie ogólnym, umożliwiającym ich rozwinięcie i uszczegółowienie, adekwatne do aktualnych potrzeb lokalnych.

Zadaniem realizatorów Programu jest tworzenie i propagowanie rozwiązań merytorycznych, organizacyjnych i prawnych związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz dostarczenie społeczeństwu wiedzy o zjawisku przemocy i sposobach radzenia sobie z tym problemem, a także motywowanie społeczności lokalnej do podejmowania dalszych działań na rzecz ofiar przemocy.

Zakładając, że niniejszy Program będzie stanowił wspólny plan działań instytucji i organizacji zobowiązanych do podejmowania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie, wówczas przyczyni się on do usprawnienia lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy a tym samym poprawy kondycji rodzin zamieszkałych na terenie gminy Iłowo-Osada.

II. Podstawa prawna Programu

Program realizowany będzie w oparciu o następujące przepisy:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.),
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.),
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.2013.182 j.t.),
4. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2012.1356 j.t.),
5. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 ze zm.),
6. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U.2012.788 j.t.),
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245),
8. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016.

III. Podstawy teoretyczne

Przemocą w rodzinie określane jest „każde zachowanie skierowane wobec osoby bliskiej, którego celem jest utrzymanie nad nią kontroli i władzy. Przemoc w rodzinie to zamierzone, wykorzystujące przewagę sił działanie przeciwko członkowi rodziny naruszające jego godność oraz podstawowe prawa i wolności, powodujące cierpienie i szkody” [Nowakowska, 2008, s. 21].

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) definiuje przemoc w rodzinie jako jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Rodzina jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy i styl życia. Ważną rolę w prawidłowo funkcjonującej rodzinie odgrywają wzajemne relacje pomiędzy rodzicami, oparte na miłości i zrozumieniu. W przypadku dezorganizacji rodzina nie jest w stanie realizować podstawowych zadań, role wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się coraz bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi. Przemoc domowa może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie. Należy ją zaklasyfikować do kategorii zachowań negatywnych o dużej szkodliwości społecznej. Prowadzi do poważnych naruszeń norm moralnych i prawnych, tragicznych skutków psychologicznych, a w skrajnych przypadkach do poważnych okaleczeń czy zabójstw [Sasal, 2005, s. 16–19].

Wokół przemocy narosło wiele mitów. Jednym z nich jest przekonanie, że jest to zjawisko marginalne, występujące wyłącznie w patologicznych środowiskach. Tymczasem według danych statystycznych przemoc w rodzinie jest zjawiskiem powszechnym i stanowi poważny problem społeczny. Znęcanie się nad rodziną jest najczęściej popełnianym przestępstwem w Polsce, zaraz po przestępstwach przeciwko mieniu i życiu [Tomaszewska, 2007, s. 36–37].

Przemoc ze strony najbliższej osoby jest doświadczeniem traumatycznym, okaleczającym psychikę. Przemoc w rodzinie przybiera różne formy: od przemocy fizycznej, przez przemoc psychiczną i seksualną, po przemoc ekonomiczną. Przemoc w rodzinie rzadko jest incydem jednorazowym. Zazwyczaj ma ona charakter długotrwały i cykliczny.

Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

1. **JEST INTENCJONALNA** – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.
2. **SIŁY SĄ NIERÓWNOMIERNE** – w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza, a sprawca jest silniejszy.
3. **NARUSZA PRAWA I DOBRA OSOBISTE** – sprawca wykorzystuje przewagę siły i narusza podstawowe prawa ofiary (np. do wolności, do nietykalności osobistej, do godności, szacunku itp.).
4. **POWODUJE CIERPIENIE I BÓL** – sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Specjaliści wyróżniają pięć podstawowych form przemocy w rodzinie, gdzie poszczególne formy najczęściej występują w połączeniu z innymi:

1. **fizyczna** – najbardziej widoczna i najtrudniejsza do ukrycia, od szturchania, popychania, ciągnięcia za włosy, uszy, aż po zachowania powodujące ostre urazy fizyczne wymagające hospitalizacji.
To właśnie jej drastyczne przykłady są pokazywane przez media.
2. **psychiczna** – najtrudniejsza do udowodnienia, często zaczyna się niepostrzeżenie, od ignorowania czyichś potrzeb, krytykowania poglądów, zazdrości, ograniczania kontaktów z bliskimi, po oskarżanie, poniżanie, wyśmiewanie, upokarzanie, szantażowanie i groźby;
3. **ekonomiczna/materialna** – uniemożliwianie podjęcie pracy, dostępu do wspólnych środków finansowych i dóbr materialnych, odbieranie zarobionych pieniędzy, niszczenie własności, niełożenie na utrzymanie rodziny;
4. **seksualna** – przedmiotowe traktowanie drugiej osoby w celu zaspakajania własnych potrzeb seksualnych, zmuszanie do nieakceptowanych przez partnera praktyk i zachowań seksualnych (od sytuacji zmuszania do oglądania pornografii po gwałt);
5. **zaniedbanie** – najczęściej stosowane wobec dzieci, a objawiające się niezaspokajaniem ich podstawowych potrzeb emocjonalnych i fizycznych. O zaniedbaniu mówimy w przypadku odrzucenia emocjonalnego dziecka, braku zainteresowania jego rozwojem, problemami, a także zdrowiem i higieną.

Sytuację przemocy w rodzinie często opisuje się także w innych kategoriach nazywanych przemocą „gorącą” lub „chłodną”.

Cykle przemocy:

1. **Faza narastania napięcia** – początkiem cyklu jest zwykle wyczuwalny wzrost napięcia, narastają sytuacje konfliktowe,
2. **Faza ostrej przemocy** – następuje wybuch agresji, sprawca przemienia się w kata, może dokonać strasznych czynów nie zwracając uwagi na krzywdę innych,
3. **Faza miodowego miesiąca** – to czas skruchy i okazywania miłości. Sprawca zaczyna dostrzegać to, co się wydarzyło. Próbuje załagodzić sytuację, przeprosza, obiecuje poprawę, staje się uczynny i miły. Pozwala ofiarom uwierzyć, że teraz będzie inaczej.

Po okresie miodowego miesiąca cykl się powtarza.

Przemoc w rodzinie może być kontrolowana wyłącznie w sytuacji, gdy osoby zajmujące się tym problemem współpracują ze sobą, skutecznie wykorzystując potencjał środowiska lokalnego, w tym instytucje działające na ich terenie.

IV. PRZEMOC W RODZINIE – DANE STATYSTYCZNE

Trudno ocenić skalę przemocy w rodzinie, najlepiej obrazują ją statystyki, opracowane na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego zebrane w ramach procedury „Niebieskiej Karty”

Tabela 1: Liczba założonych Niebieskich Kart w latach 2011 - 2013 przez instytucje

Instytucja zakładająca NK	Liczba Niebieskich Kart przekazanych do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego		
	2011	2012	2013
Razem	2	34	23
Policja	2	34	23
GOPS	0	0	0
Oświata	0	0	0
Służba zdrowia	0	0	0
GKRPA	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w Iłowie-Osadzie

Przedstawione powyżej zestawienie pokazuje, iż w okresie od powołania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego do końca 2013 roku, w 59 rodzinach została wszczęta procedura „Niebieskiej Karty” w związku z podejrzeniem występowania przemocy w rodzinie. Procedura ta została wszczęta przez przedstawicieli policji.

Dane te jednak nie oddają w pełni obrazu przemocy na terenie Gminy Iłowo-Osada. Zjawisko to jest powszechne, jednak nie zawsze jest ujawniane, co utrudnia rozpoznanie i przeciwdziałanie jej. Prowadzone działania lokalne jak i ogólnopolskie powodują zmiany świadomości społecznej i z jednej strony zwiększa się gotowość domniemyanych ofiar przemocy do ujawniania takich spraw, a z drugiej wiążą się z większym profesjonalizmem przedstawicieli służb zobowiązanych do podejmowania interwencji i udzielania pomocy.

Tabela 2: Działania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w Iłowie-Osadzie

Lp.	Działania	2011	2012	2013	Ogółem
1.	Liczba zawiadomień złożonych do prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 207 §1 KK	0	4	1	5
2.	Liczba wniosków złożonych do GKRPA o skierowanie na leczenie odwykowe	0	4	12	16
3.	Liczba zawiadomień do wydziału rodzinnego i nieletnich o wgląd w sytuację małoletniego dziecka	0	0	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w Iłowie-Osadzie

Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego w 5 przypadkach zawiadomił Prokuraturę Rejonową o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przemocy w rodzinie. W przypadku 1 rodzin wystosowano wniosek do Sądu Rejonowego w Mławie X Zamiejskowy Wydziału Rodzinny i Nieletnich z siedzibą w Działdowie, o niepokojącej sytuacji małoletnich w rodzinie i wgląd w sytuację rodziny. Przewodniczący Zespołu w przypadku 16 osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie złożył do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wnioski o skierowanie na przymusowe leczenie odwykowe.

Tabela 3: Pomoc udzielona ofiarom przemocy

Lp.	Odbiorcy pomocy	Liczba osób/rodzin	2011	2012	2013
1.	Interwencja kryzysowa ogółem	Liczba osób	39	38	47
		Liczba rodzin	19	24	11
		Liczba osób w rodzinie	71	83	47
2.	dzieciom	Liczba osób	7	14	24
		Liczba rodzin	3	7	9
		Liczba osób w rodzinie	15	24	43
3.	współmałżonkom	Liczba osób	15	14	4
		Liczba rodzin	15	14	4
		Liczba osób w rodzinie	54	38	14
4.	innym	Liczba osób	10	10	9
		Liczba rodzin	6	3	5
		Liczba osób w rodzinie	23	21	24
5.	innym w tym niepełnosprawnym	Liczba osób	1	0	0
		Liczba rodzin	1	0	0
		Liczba osób w rodzinie	6	0	0
6.	Inne 60+	Liczba osób	0	3	0
		Liczba rodzin	0	3	0
		Liczba osób w rodzinie	0	21	0

Źródło: Sprawozdanie z realizacji krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – GOPS Iłowo-Osada

Z analizy przedstawionych powyżej danych wynika, że przemoc w rodzinie na terenie naszej gminy jest problemem społecznym. Należy przypuszczać, że rzeczywista liczba osób i rodzin dotkniętych przemocą jest znacznie wyższa niż wskazują na to przywołane statystyki. Osoby doznające przemocy domowej często przez wiele lat ukrywają swój problem, dlatego trudno jest

określić dokładną skalę problemu przemocy. Od czasu powstania Zespołu Interdyscyplinarnego, działania podejmowane na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie są intensywniejsze i coraz bardziej skuteczne. Ponieważ przemoc w rodzinie jest ciągle dużym problemem naszej gminy, należy zatem wzmocnić dotychczasowe działania, które powinny mieć charakter współpracy interdyscyplinarnej poszczególnych instytucji lokalnych. Efektem takiej współpracy będzie skuteczne zapobieganie, rozpoznawanie oraz przeciwdziałanie przemocy i jej skutkom.

V. CELE PROGRAMU

1. Cele ogólne

- a) zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie,
- b) zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy,
- c) zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Cele ogólne będą realizowane m.in. przez:

- a) systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie,
- b) podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie,
- c) wsparcie rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie,
- d) edukację społeczeństwa w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- e) podnoszenie kompetencji służb zajmujących się problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- f) oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie

2. Cele szczegółowe programu

a) Diagnozowanie i monitorowanie problemu przemocy w rodzinie

Zadanie:

- Zbieranie i analiza danych dotyczących występowania aktów przemocy w rodzinie

Działania:

- Zbieranie i uaktualnianie informacji na temat rozmiarów problemu przemocy w rodzinie oraz zasobów środowiska lokalnego (statystyki policyjne, sądowe, Ośrodka Pomocy Społecznej, GKRPA, szkół, Ośrodka Terapii Uzależnień, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej)
- Przygotowywanie raportów o przemocy w rodzinie, zasobach środowiska lokalnego oraz potrzebach szkoleniowych
- Monitorowanie problematyki przemocy w rodzinie oraz udzielanej pomocy.

b) Zwiększenie skuteczności działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zadanie:

- Prowadzenie przez Gminny Zespół Interdyscyplinarny zintegrowanych i skoordynowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Działania:

- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- monitorowanie sytuacji rodzin dotkniętych przemocą,
- opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie,
- zbieranie materiałów dowodowych zgodnie z procedurą „Niebieskiej Karty”,
- występowanie z zawiadomieniami do prokuratury o podejrzeniu popełnienia czynów określonych w art. 2 § 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- udział w działaniach edukacyjno – informacyjnych.

c) Zapewnienie ochrony i możliwości udzielenia wsparcia osobom i rodzinom dotkniętym przemocą

Zadanie:

- Zapewnienie schronienia i pomocy materialnej ofiarom przemocy w rodzinie

Działania:

- nawiązanie współpracy z instytucjami z terenu województwa warmińsko-mazurskiego i ościennych województw zapewniającymi schronienie ofiarom przemocy,
- udzielanie świadczeń pieniężnych

Zadanie:

- Zapewnienie wsparcia instytucjonalnego ofiarom przemocy

Działania:

- prowadzenie pracy socjalnej,
- utworzenie Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego i prowadzenie w ramach jego zadań poradnictwa specjalistycznego,
- edukowanie ofiar w zakresie przysługujących im praw

Zadanie:

- łagodzenie następstw zjawiska przemocy domowej

Działania:

- organizowanie grup wsparcia dla osób pokrzywdzonych i ofiar dotkniętych przemocą (w miarę potrzeb)

d) Podnoszenie świadomości społecznej i wrażliwości na zjawiska związane z przemocą w rodzinie

Zadanie:

- Edukacja społeczeństwa w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Działania:

- podnoszenie wiedzy w społeczności lokalnej w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez zamieszczanie informacji na stronie internetowej, rozpowszechnianie ulotek, materiałów edukacyjno – informacyjnych, w tym o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach doświadczania przemocy w rodzinie,
- prowadzenie wśród dzieci i młodzieży profilaktyki w zakresie agresji i przemocy m.in. poprzez organizowanie zajęć w ramach szkolnego programu profilaktyki,
- organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży,
- współuczestnictwo w kampaniach prowadzonych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie

e) Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu poprawy współpracy i skuteczności podejmowanych działań

Zadanie:

- Doskonalenie grup zawodowych zaangażowanych w problematykę przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Działania:

- uczestnictwo w szkoleniach, doradztwie, warsztatach, konferencjach przedstawicieli służb podejmujących działania na rzecz rodzin uwikłanych w przemoc, w tym szkolenia z zakresu diagnozowania przemocy w rodzinie, realizacji procedury Niebieskiej Karty, (szkolenia wspólne i resortowe),
- organizowanie spotkań mających na celu wymianę doświadczeń między pracownikami różnych instytucji wchodzących w skład Zespołu

VI. ADRESACI PROGRAMU

Adresatami programu są:

- 1) Rodziny i osoby dotknięte bezpośrednio zjawiskiem przemocy,
- 2) Rodziny i osoby zagrożone zjawiskiem przemocy,
- 3) Przedstawiciele instytucji i służb pracujących z osobami i rodzinami zagrożonymi bądź dotkniętymi przemocą

VII. REALIZATORZY PROGRAMU

- 1) Podmioty działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 2) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- 3) Komenda Powiatowa Policji w Działdowie,
- 4) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- 5) Placówki oświatowe,
- 6) Świetlica Socjoterapeutyczna w Iłowie-Osady,
- 7) Świetlice wiejskie,
- 8) Służba zdrowia,

VIII. SPODZIEWANE EFEKTY

- 1) Zmniejszenie poczucia bezradności ofiar przemocy,
- 2) Zwiększenie wiedzy instytucji zajmujących się przemocą w rodzinie na temat zjawiska przemocy – diagnoza rzeczywistego rozmiaru zjawiska na terenie Gminy Iłowo-Osada,
- 3) Zwiększenie skuteczności działań,
- 4) Zmiana postaw społecznych wobec przemocy,

IX. MONITOROWANIE PROGRAMU

Realizacja programu będzie systematycznie monitorowana, monitoring umożliwi wgląd w realizację podejmowanych działań, ocenę ich skuteczności oraz podejmowanie działań korygujących. Uzyskane informacje pozwolą na planowanie działań, rozwijanie programu w przyszłości. Monitorowanie programu będzie prowadzone przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Iłowie-Osady na podstawie informacji uzyskanych od realizatorów programu. Ostateczne efekty podsumowane zostaną w raporcie po zakończeniu jego realizacji. Przy ocenie programu będą brane pod uwagę następujące wskaźniki:

1. Liczba osób/rodzin objętych pomocą,
2. Liczba osób przeszkolonych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
3. Ilość działań profilaktycznych w placówkach oświatowych,
4. Liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych,
5. Liczba uruchomionych procedur „Niebieska Karta”
6. Liczba ofiar przemocy w rodzinie,
7. Liczba postępowań przygotowawczych wobec sprawców przemocy,
8. Liczba interwencji związanych z przemocą w rodzinie

X. Finansowanie Programu

Program będzie finansowany ze środków budżetu Gminy Iłowo-Osada, dotacji oraz ze środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł.